

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝ. Α. ΝΟΥΦΛΕΤΣΙΟΥ

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1947

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Γ.Δ της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ο ΣΚΥΛΟΣΟΦΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

[Στά 1614 περίπου, ὁ πρῶην Ἐπίσκοπος Τρίκκης καὶ Λαρίσης Διονύσιος — ὁ ἐπιλεγόμενος Σκυλόσοφος — σήκωσεν ἐπανάσταση στὴν Ἡπειρο ἐναντὶα στὸν τότε καταχτητὴ. Ἔϊταν τὰ χρόνια οὗπου ὁ Κάρολος Δούκας τοῦ Νεβέρ, ἀπόγονος τάχα τῶν Παλαιολόγων, θούλευε νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Τουρκίας, κι' οἱ δικοὶ μας, πάντα ἔτοιμοι νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴ λευτεριά τους, ἔτοιμάζονταν καὶ ξεσπάγαν δίχως συγκρατημὸ. Ὁ Διονύσιος κατάφερε νὰ μπεῖ μὲ τὰ μπουλούκια του καὶ μέσ' στὰ τουρκοκρατούμενα Γιάννενα. Μὰ τὸ τέλος τοῦ σηκωμοῦ του στάθηκε φριχτό.

Στὶς παρακάτω σελίδες ζωντανεύουνε μερικὲς σκηνὲς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ οὗπου ὁ Διονύσιος μοχθεῖ νὰ ξεσηκώσῃ μὲ κάθε τρόπο τοὺς χωριάτες. Ἔϊναι σελίδες παρμένες ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ἱστορικὸ μυθιστόρημα «Οἱ Μαυρόλυκοι. Χρονικὸ τῆς Τουρκοκρατίας»].

Δὲν ἀργήσῃ νὰ ξεναφύγῃ ὁ Διονύσιος. Πάντα πεζός, πάντα σκονισμένος, λασπωμένος. Μὲ τὸ παιδί πάντα, μὲ τὸ Στέφανο. Ἐνα δισάκι κρέμεται στὸν ὦμο του, μιὰ πλόσκα εἶναι δεμένη στὴ μέση του, καὶ πάσι, ἀψηλός, ξεραγκιανός, μὲ τὴν παράδοξη γενειάδα ποὺ ἀρχίζει στενὴ, καὶ φαρδαίνει πιὸ κάτω, καὶ στενεύει πάλι στὴν ἄκρη κι' εἶναι μυτερή, μὲ τὸν καλογεριστικὸ τὸ σκούφο ποὺ ἔχει ἕνα σταυρὸ ραμμένο μέσ' στὴ μέση.

Σύχνασε κάμποσον καιρὸ στὴ μεγάλη Χώρα, νὰ προετοιμάσῃ τοὺς γιαννιώτες, κι' ὕστερα ρίχτηκε στὰ χωριά. Ἀπὸ τὰ Γιάννενα ὡς τὴν Παραμυθιά κι' ὡς τὸ Μαζαράκι δὲν ἀφήσῃ κεφαλοχώρι, χωριὸ, συνοικισμό, καλύδι.

— Δὲν ἀπόστασες, Δέσποτα; ρωτᾶνε οἱ πιὸ σχετικοὶ του.

— Τέκνα μου, ἀποκραίνεται ὁ Διονύσιος αὐστηρὸς πάντα, χωρὶς ποτὲ νὰ σκάσῃ τ' ἀχειλι του, ἀν κουραστῶ ἐγώ, τί θὰ κάνατε σεῖς οἱ ἄλλοι;

Ξανάφευγε. Μὰ τώρα στὶς ὁδοιπορίες του τὸν ἀκολουθοῦνε τρεῖς καὶ τέσσερις φανατικοὶ δικοὶ του. Ὁ Ζῶτος ὁ Τσίριπος ἀπ' τὴν Παραμυθιά, ὁ Γιώργης ὁ Ντελής κι' ὁ Λάμπρος, ἕνας γίγαντας, σωστὸ θεριό, ἀρνάκι στὸ ποίμνιο τοῦ Δεσπότη.

Εἶναι νὰ φτάσῃ σήμερα στὸ χωριὸ ὁ πάτερ-Διονύσιος κι' ἡ ἀκολουθία του, κι' ὅσοι βρεθῆκανε μιλημένοι συναζονται κάπου στ' ἀπόσκιο, στὴν περιγυριὰ τοῦ χωριοῦ, νὰ

μὴν πολυμποῦνε στὴ μύτη τῶν Τούρκων. Ἐδῶ, γιὰ τὸ δασκάλεμα, στὴ ρεματιά. Μιὰ ρηχὴ νεροσυρμὴ γλυστράει νωθρὰ ἀνάμεσα στὶς πέτρες καὶ στὰ πολυτρίχια. Κατεβάζει δροσιὲς τ' ἀντικρυνὸ βουνό, καὶ τὰ πλατάνια ποὺ ἀπλώνουν μεγάλους ἰσκιούς ἀνάμεσα στὶς λιγαριὲς δροσοβολᾶνε.

Συναχτήκανε οἱ χωριανοὶ κι' ἀκούνε τὸ Δεσπότη, ζευγάδες, περβολαρέοι, μεροκαματιάρηδες ἢ ἄλωνάρηδες, λιχνιστάδες, λιοτρίβες, οἱ δουλευτάδες τῆς γῆς, γιδάρηδες, γελαδάρηδες, ὄλο τὸ τσοπαναριό, κι' ἀκόμα οἱ ἐμποροτεχνίτες, τσαρουχάδες, χαλκωματάδες, ἀμπατζίδες, ταμπάκηδες (βυρσοδέψες). Ὅλοι προστρέξανε ἀπὸ τὸ χωριὸ νὰ δοῦν, ν' ἀκούσουνε καὶ νὰ θαυμάσουν.

— Ὁ Ἅγιος, ὁ Ἅγιος!

Ἐτοῦτος ὁ λόγος περνᾶει ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Καὶ σὰν τὸν ἀντικρῦσουνε τὸ Δεσπότη, γονατίζουνε καὶ στὰ δυὸ τὰ γόνατα καὶ σταυροκοπιοῦνται καὶ τὸν προσκυνᾶνε. Ἐκεῖνος στέκει ἀσάλευτος, κυπαρισσόκορμος ἀνάμεσὸ τους. Κρατᾶει ψηλὰ τὸν ἀσημένιο σταυρὸ μὲ τὸ δεξιὸ τὸ χέρι, καὶ λέει:

— Ἀδελφοί!

Καὶ φωνάζει γιὰ ν' ἀκούσουνε ὄλοι, μὰ γιὰ νὰ τοὺς τὰ μπήξῃ τὰ λόγια του πιὸ βαθειὰ στὸ κεφάλι.

— Ἀδελφοί, ἦλθα γιὰ νὰ προσευχηθοῦμε μαζὶ καὶ νὰ παρακαλέσουμε τὸν Σωτῆρα μας νὰ μᾶς σώσῃ καὶ πάλι. Σᾶς τὸ μήνυσα τίς προάλλες, σᾶς τὸ εἶχα πεῖ καὶ τὸν ἀπερασμένα μῆνα, σᾶς τὸ λέγω καὶ τώρα,

ἀδελφοί, ὁ Πανάγαθος καὶ Παντοκράτωρ μᾶς διάταξε τοῦτο τὸν βαρύτετον ὀρισμό: Θὰ διώξετε τὸν ἄπιστο!

Στὴ σιγαλιὰ τῆς ρεματιᾶς ἡ φωνὴ τοῦ ἀπόστολου καὶ τοῦ προφήτη ἀχολογᾷ τρομαχτικὰ καὶ συνταράζει τὸν ἀντίλαλο. Θαρρεῖς κι' ἀνοίγει ὁ λόγος του στανικὰ τὰ σπλάχνα σου καὶ χύνεται μέσα σὰν ἀναμένο κατράμι. Κι' ὕστερα ξαφνικὰ, πάνω στὴν ὀρμὴ τῆς, πέφτει μονομιᾶς ἡ φωνὴ κι' ἀκούγεται στὴ σιγαλιὰ τῆς ρεματιᾶς τὸ ἡμεροκουδούνισμα τῶν γιδιῶν καὶ τῶν προβάτων ποὺ βοσκαλόγανε ἀφρόντιστα.

Οἱ χωριανοὶ μείνανε μ' ὀρθάνοιχτο τὸ στόμα. Ἀκούγε καὶ δὲν ἀποκοτᾶνε ἀκόμα. Ἦ ἀπομεσήμερο εἶναι βαρὺ. Τὸ συννεφάκιμα πύρωσε πιότερο κι' ἀπὸ τὶς ἡλιαχτίδες τοῦς ἰσκιους μέσα στὴ ρεματιὰ. Μυρίζει ὁ πλάτανος. Ξυπνάει ἡ δίψα στὸ λαρύγγι τοῦ καθενοῦ.

Ὁ πάτερ-Διονύσιος προστάζει νὰ κερᾶσουνε κρασί τὸν κόσμο νὰ ξεδιψᾶσει. Γυρνᾶν οἱ πλόσκες ἀπὸ χέρι σὲ χέρι, ἓνα γύρο, δυὸ γύρους. Ὁ Γιώργης ὁ Ντελῆς ἔχει φέρει δυὸ βουτσιὰ ρετσιῖνα. Σφουγγίζουνε τὰ χεῖλια τους μὲ τ' ἀνάστροφο τοῦ χεριοῦ κι' εὔχονται καὶ πίνουν.

Ξυπνᾶνε σιγά-σιγά τὰ αἵματα. Ὁ Δεσπότης κάθεται στὴ ρίζα τοῦ γεροπλάτανου μὲ τὶς βαθειὲς κουφάλες κι' ἔδγαλε τὸ σκουφί του.

— Βάλτε τ' ἄρνιὰ στὴ σούβλα! προστάζει. Τὰ παιδιὰ νᾶν' καλὰ!

Ἄξαφνα ἔχασε τὸ αὐστηρό του, τὴν ἀητοματιὰ. Σκάζει λίγο τ' ἀχείλι του σὲ χαμογέλιο.

— Νὰ πιεῖ ὁ Δεσπότης! ἔκραξε κάποιος.

Ὁ πρῶην Τρίκκης καὶ Λαρίσσης δὲν ἀρνιέται τὸ κρασί.

— Ἐχετε γιὰ, παλληκάρια!

Δίπλα, στὴν ἀνθρακιὰ μὲ τὴν πολλὴ τὴ χόβολη, γυρνᾶει, ἀργογυρνᾶει ἡ σούβλα. Ὁ Πανταζῆς ὁ Διάρρακας, μάννα στὰ τέτοια, ὄλο καὶ βουτᾶει μιὰ λεμονόκουπα στὸ λάδι κι' ὄλο τὴν περνᾶει ἀπάνω-κάτω στὸ ψητό. Ἡ ταίχνα κέντησε τὰ ρουθούνια ἐρεθιστικὰ. Μὰ ὅσο νᾶν' ἔτοιμες οἱ ψηταριές, ὁ πάτερ-Διονύσιος ζήτησε νὰ τοῦ φέρουνε μιὰ λεκάνη.

Στὴ λεκάνη μέσα θὰ διαβάσει τὰ μελλούμενα. Τὴ λεκανομαντιὰ τὴν ἔμαθε στὴ

Μόσχα, ὅταν πῆγε μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρό. Μὰ δὲ βρήκανε λεκάνη ἐδῶ στὴ ρεματιὰ καὶ τοῦ φέρανε ἓνα ξύλινο καδί.

Τὸ γέμισαν νερὸ κι' ὁ Δεσπότης σκύβει ἀπὸ πάνω μουρμουρίζοντας μυστηριακά. Ὑστερα μὲ χέρι ἀπαλὸ ἔχυσε καταμεσίς στὸ νερὸ λίγες σταλαματιές λάδι. Πάλι κάτι λέει. Καὶ ξανά πάλι λίγο λάδι.

Τὸ καδί ἀνάμεσα στὰ σκέλια τοῦ Δεσπότη, κι' ὁ Δεσπότης καθιστὸς σκύβει προσεχτικὰ πάνω στὸ νερὸ κι' ἐρευνᾶει τὰ σχήματα, τὰ σχέδια ποὺ κάνει τὸ λάδι ἀπλώνοντας.

Ἐνα γύρο οἱ ψηταριές ἀρχίσαν νὰ μυρίζουν ἀνυπόφερτα. Ἀκούγεται ἀνάκατα τὸ κουδούνισμα τῶν κοπαδιῶν καὶ τὸ ξελαρύγγισμα τῶν βατράχων.

Κάποιος μίλησε δυνατὰ κοντὰ στὸ Δεσπότη. «Σσσσ» κάνανε ὄλοι. Προσμένουνε μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα τὴν προφητικὴ λαλιά. Καὶ τότες, ὕστερα ἀπὸ τόση σιγὴ, ὁ πρῶην Τρίκκης ἀρχινᾶει ἔτσι, δίχως νὰ σηκώσει τὸ κεφάλι, δίχως νὰ σαλέψει οὐδὲ στάλα:

— Βλέπω πράματα... πράματα θαυμαστά... θαυμαστά... Νά, ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι... τὸ μικρὸ... ποὺ ἀγάλι-ἀγάλι μεγαλώνει... ἀπλώνει... νά, σκέπασε σχεδὸν ὄλο τὸ μισὸ νερὸ... τὸ μισὸ ποὺ βλέπει κατὰ τὴ Δύση... Τὸ νερὸ εἶναι ἡ Τουρκία... καὶ τὸ μισὸ ποὺ σκεπάστηκε ἀπὸ τὸ λάδι εἶναι τὸ κομμάτι ποὺ ἀρχινᾶει στὴν Πόλη καὶ τελειώνει στὰ Ἡπειρώτικα... Τὸ σύννεφο... τὸ μικρὸ τὸ συννεφάκι... τὸ συννεφάκι ποὺ μεγάλωσε... κι' ἀπλώθηκε... αὐτὸ εἶχε μαζευτεῖ πρῶτα ἄκρη-ἄκρη στὴν κάδη. Μὰ ἡ ἀκρούλα αὐτὴ εἶναι τῆς Ἡπειροῦς ἢ χώρα. Τὰ δικά μας τὰ λημέρια, οἱ τόποι μας... Βλέπω ἀκόμα, ναι, βλέπω πεντακάθαρα ἓνα σταυρὸ... ἓνα σταυρὸ πάνω ἀπὸ μιὰν ἰσια γραμμὴ... κι' ἡ γραμμὴ περνᾶει καὶ κόβει στὰ δύο ἓνα μισοφέγγαρο... Αὐτὸ θὰ πεῖ πῶς ἐγώ... ἐγὼ πρῶτος πρέπει νὰ πεθάνω γιὰ τὴ Μεγάλη τὴν Ἰδέα. Γιὰ τὸ λυτρωμό... «Θὰ πάρεις τὸ ποίμνιό σου», νά, αὐτὸ λένε τοῦτα τὰ σημάδια», καὶ θὰ τὸ φέρεις στοῦ λύκου τὸ λημέρι... ἔτσι θὰ κάνεις, γιὰ νὰ γίνεῖ τὸ θαῦμα...»

Πολλὴν ὥρα προφητεύει ὁ πάτερ-Διονύσιος. Κι' ἀπὸ τὸ νᾶναι τόσην ὥρα σκυμένος, μελάνιασε τὸ πρόσωπό του.

Ε.Γ.Δ τῆς Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

— Ὅρισμός τοῦ Κυρίου! ἔκανε στο τέλος.
Ἄμην!

Ἄνασηκώθηκε με κόπο. Τοῦ πιάστηκε ἡ μέση.

— Βουλή Κυρίου! Ἐγέρθητι, λέγει, σύναξον καὶ σύνταξον τὸν λαὸν μου! Ὄταν θὰ σημάνει ἡ ὥρα, ἀδελφοί, θὰ σηκωθῶμε δλοι μεμιάς, νὰ βαρέσουμε τὸν Τοῦρκο. Κανένας σας δὲ θὰ λείψει. Κι' ἐγώ, ἀπογέννημα τῶν παλιῶν μας βασιλιάδων, γιατί βαστάω ἀπὸ τοὺς Παλαιολόγους καὶ τοὺς Καντακουζηνούς, θὰ τραβήξω μπροστὰ με τοῦτον τὸν Τίμιο Σταυρὸ στὸ χέρι. Κι' ἐσεῖς θὰ τοὺς χαλάσετε ἀλύπητα, παιδιά, με δ,τι φονικὸ βρεθεῖ στὸ χέρι. Με τὰ δρεπάνια, με τὰ μαχαίρια, με τὰ σουβλιά, με τ' ἀξίνια, με τὰ χέρια σας καὶ με τὰ δόντια. Δὲ θὰ μείνει κανένας, ἀδέρφια. Ἐσεῖς τιμωροί, ἐκεῖνοι τιμωρούμενοι. Πρὶν νὰ προλάβει νὰ συνεφέρει ὁ Πασᾶς στὰ Γιάννενα, πρὶν νὰ ξυπνήσει ὁ Σουλτὰν Ἀχμέτ στὴν Πόλη... Καὶ στὸ ἀναμεταξύ, σ' ὄλα τὰ πέρατα θὲ νᾶχει σηκωθεῖ ὄλη ἡ Χριστιανωσύνη... Ρούμελη, Μοριάς, Κουτσοβλαχιά, Μακεδονία. Ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ, ἀπὸ βιλαέτι σὲ βιλαέτι, θὰ βάλουμε φωτιά, νὰ κάψουμε τὴν Τουρκιά κι' ὄλο τους τὸ ντοβλέτι. Κι' ἔτσι, ντουγρού, θὰ φτάσουμε στὴν Πόλη, στὴν Ἁγιά Σοφιά, νὰ ξανανοίξει ἡ Πόλη τοῦ Ἰεροῦ, νὰ ψάλλουμε τὸ Χριστὸς Ἀνέστη! Καὶ σὰς τὸ λέω, στερνὴ φορά, ἀδελφοί. Εἶναι γραφτὸ νὰ μῶ στὴν Πόλη, ἀδελφοί. Κι' ὁ Σουλτάνος θὰ σηκωθεῖ ἀπὸ τὸ θρόνι του... Ἐμπρός, λεβέντες, νὰ πιούμε στὴν ὑγεία μας... Τὴν πλόσκα, παιδιά!

Τὸ φλασκὶ ξαναπερνᾶει ἀπὸ χέρι σὲ χέρι, ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Οἱ ψηταριές εἶναι ἔτοιμες. Ὅλοι ἤρθαν καὶ στάθηκαν γύρω στὶς σουβλες. Δίπλα σὲ μιὰ πικροδάφνη ὁ Ζῶτος ὁ Τσίριπος ἀνασηκώνει τὸ σουβλί με τὸ ψητό, τὸ στηλώνει ὀλόρθο με τὴ μύτη

κατὰ κάτω, ἀπάνω ἀπόνα ταψί, καὶ τὸ ἀρνὶ εἶναι τόσο καλοψημένο, ποὺ ὀλάκερο τὸ κρέας σωριάζεται, δίχως μαχαίρι, κομματιασμένο μέσα στὸ ταψί.

Περνᾶνε τώρα οἱ μεζέδες ἀπὸ χέρι σὲ χέρι. Μιὰ ὁ μεζές, μιὰ τὸ κρασί. Ἄναψε τὸ κέφι! Ἀρχινᾶει τὸ τραγούδι! Ἄμην!

«Τὶ ἔχουν τῆς Γκούρας τὰ δουνὰ καὶ στέκουν παραμένα...»

Παρακάτω ἄλλοι λένε τό :

«Πουλᾶκι πόθεν ἔρχεσαι ;»

Ἄκόμα πιὸ πέρα ἀκοῦς :

«Πολλὰ ντουφέκια πέφτουνε καὶ θλιθερά βροντᾶνε
Τάχα σὲ γάμο πέφτουνε, τάχα σὲ πανηγύρι ;
Οὐδὲ σὲ γάμο πέφτουνε, οὐδὲ σὲ πανηγύρι,
Μὸν πέφτουν στοὺς ἀρματωλοὺς...»

— Γειά σας, χαρά σας, ἀδέρφια!

— Στὰ Γιάννενα! Στὴν Πόλη!

Μέθυσε ὁ λαός. Τραγουδᾶνε, φωνάζουνε. Ἐτοιμοὶ εἶναι, στὴν πρώτη προσταγή τοῦ Δεσπότη, νὰ σηκωθῶνε νὰ βαρέσουνε.

Ὁ πάτερ - Διονύσιος κάθεται, μόνος ξεμέθυτος αὐτός, ἀνάμεσα στὸ βακχεμένο πλῆθος. Βρίσκει τὸν τρόπο, τέλος, ν' ἀποτραθηχτεῖ σὲ μιὰ γωνιά. Θέλει νὰ παρακαλέσει τὸν Παντοδύναμο νὰ τὸν βοηθήσει, νὰ τοῦ δώσει δύναμη, γιατί τὸ ἔργο ποὺ ἀνάλαβε τοῦ βαραίνει κιόλας τοὺς ὤμους.

— Σῶσον, Κύριε, τὸν λαὸν Σου, εὔχεται κατὰ μόνας, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος...

Βράδιασε σιγὰ - σιγὰ στὴ ρεματιά. Λίγος ἥλιος ἀπόμεινε κρεμασμένος πέρα ἐκεῖ στὰ κορφοβούνια. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἀντιλαλοῦνε τ' ἄγρια τραγούδια κι' οἱ φωνές, ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀχολογοῦνε ἀνάερα τὰ κυπροκούδουνα, τὰ κοπάδια...

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΕΤΣΑΛΗΣ

